
Mokotowska

Dzielnice: Śródmieście

Osiedla: Śródmieście Południowe

Atrybuty: Nazwy własne Nazwy geograficzne Nazwy miejscowości w granicach Warszawy

Rok utworzenia nazwy: 1770

Opis

Mokotów - ważna w średniowieczu wieś książęca na prawie chełmińskim w systemie trójpolowym, będąca spichlerzem dworu i grodu w Jazdowie. Jej nazwa pojawiła się już w 1367 roku i miała pochodzić od imienia jej pruskiego właściciela, Mokota. Znajdowała się ona w okolicach zbiegu dzisiejszej ul. Mokotowskiej z pl. Unii Lubelskiej, ciągnąc na południowy zachód wzdłuż ul. Puławskiej i Dąbrowskiego. Liczyła wówczas ok. 420 hektarów. Stopniowo wyludniał się, prawie bezludna została doszczętnie zniszczona podczas potopu szwedzkiego. W 1768 roku jej właścicielem stał się Stanisław Herakliusz Lubomirski, który z czasem doprowadził ją do rozkwitu. W połowie XVIII w. pobudowano tu liczne dworki, wille i pałace, zakładano eleganckie ogrody. Na obrzeżach znakomicie prosperowały cegielnie. Zniszczona i splądrowana po upadku powstania kościuszkowskiego, swoją świetność letniskową zaczęła odzyskiwać dopiero w połowie XIX w. W 1916 roku została włączona w granice administracyjne Warszawy.

Ciekawostki

Powstała w 1770 roku jako trakt z pl. Trzech Krzyży do wsi Raków. Ulicę uregulowano i obsadzono drzewami. Nadano jej wówczas obecną nazwę. Między pl. Trzech Krzyży a ul. Wilczą w 1784 roku była już gęsto zabudowana, jednak reszta ulicy biegła pośród sadów i ogrodów. Stały tu 2 pałace (np. Ryxa), 3 kamieniczki i 15 drewnianych domów. Przy ulicy istniała popularna fabryka kart Baumana. Pod koniec XIX w. ulica została zabudowana kamienicami, nie zniszczonymi w czasie II wojny. Na pocz. XX w. w kamienicach między ul. Piękną a al. Ujazdowskimi podobno straszycie, było słycać tajemnicze stukania. Przez kilkadziesiąt lat pamiętano o strachach, więc rzeczywiście musiało się tam coś dziać. W 1915 roku położono na ulicy bruk z kostki granitowej. W okresie międzywojennym była to ulica adwokatów i lekarzy. Przez jakiś czas po wojnie częścią ulicy biegła linia autobusowa.

Stan obecny:

Nr 3: kamienica. Powstała w 1896 roku jako zespół budynków fabryki wyrobów metalowych Gostyńskiego.

Nr 5: kamienica.

Nr 5a: kamienica.

Nr 6: kamienica. Powstała pod koniec XIX w. dla Szkoły Technicznej Wawelberga.

Nr 7: kamienica.

Nr 8: kamienica Pod Niedźwiedziem. Powstała w 1904 roku wg proj. Leona Wolskiego dla Icka Ajzensztadta. Mieścił się tu wtedy sklep ESTETYKA z wyrobami przemysłowo-artystycznymi. Ok. 1913 roku kamienicę wykupił książę Władysław Lubomirski. W 1922 roku kamienicę kupili Wacław i Irena Kleinadl i pozostawali jej właścicielami aż do 1930 roku, z małą przerwą na lata 1925-1926, kiedy dom należał do Akcyjnego Towarzystwa Ubezpieczeń VITA. W 1930 roku budynek kupił Edward Suchocki a trzy lata później kamienicę odkupili Olgierd i Zofia Krukowscy i do II wojny pozostali oni właścicielami domu. Już na początku działań wojennych bomba uszkodziła budynek, ale uszczerbek został dość szybko naprawiony. Po wojnie kamienica stała się własnością państwa i skuto wtedy podczas remontu większość secesyjnych dekoracji, m.in. owego Niedźwiedzia, który dał kamienicy nazwę. W 2007 spadkobiercy odzyskali ją i natychmiast sprzedali fundacji Fortalicja Czemierniki. W 2009 wysiedlono mieszkańców w związku z fatalnym stanem budynku i przeznaczeniem go do generalnego remontu.

Nr 9: kamienica.

Nr 12: kamienica Jabłońskiego-Jasieńczyka (Metodystów). Powstała w roku 1910 wg proj. Aleksandra Jabłońskiego-Jasieńczyka. Był to wówczas najwyższy dom mieszkalny: miał 8 pięter i 38 metrów, bo na taką wysokość dochodziło wtedy ciśnienie wody. Na ostatnim piętrze działało Atelier Filmowe Sfinks Aleksandra Hertza, gdzie kręciła filmy Pola Negri. Dziś mieści się tu kaplica i szkoła angielskiego Metodystów. Mieszkał tu ksiądz Witold Benedyktowicz (1921-1997) - teolog metodystyczny, wykładowca akademicki, w latach 1969-1983 zwierzchnik Kościoła Metodystycznego.

Nr 13: Teatr Współczesny. Powstał w 1945 roku w Łodzi pod nazwą Kameralny. Cztery lata później przeniósł się do stolicy i znalazł siedzibę w starym domu parafialnym parafii Najświętszego Zbawiciela, zaprojektowanym przez Konstantego Sylwina Jakimowicza.

Nr 14: kamienica Aleksandra Jabłońskiego-Jasieńczyka. Powstała w 1913 roku a zaprojektował ją dla siebie Aleksander Jabłoński-Jasieńczyk (1854-1918), absolwent Akademii Sztuk Pięknych w Petersburgu, jeden z budowniczych Uniwersytetu Warszawskiego (wraz ze Stefanem Szyllerem zaprojektował gmach Biblioteki przy Krakowskim Przedmieściu 26/28). W 1888 roku objął funkcję budowniczego rządu Guberni Warszawskiej, był również wykładowcą w Szkole Technicznej K. Świecimskiego. Jego najśłynniejsze projekty w stolicy to m.in. gmach prosekatorium przy ul. Oczki, gmach gimnazjum przy ul. Kapucyńskiej 21 (dziś nieistniejący), gmach Wydziału Architektury Politechniki Warszawskiej przy ul. Lwowskiej 12.

Nr 17: kamienica. Mieszkał tu Aleksander Bardini (1913-1995) - aktor, reżyser, pedagog, profesor PWST. Jako reżyser związany był m.in. z Teatrem Wielkim, Polskim i Ateneum (jego najśłynniejsze przedstawienia to m.in. "Intryga i miłość" oraz "Balladyna"). Wystąpił również w kilkudziesięciu filmach (np. "Dekalog II", "Dekalog IV", "Trzy kolory: Białe" i "Podwójne życie Weroniki" - wszystkie w reż. K. Kiesłowskiego czy "Krajobraz po bitwie" i "Korczak" - oba w reż. A. Wajdy).

Nr 19: kamienica Pawłowiczów. Zbudowana w 1908 roku identycznie z nrem 21. Zburzono ją w 2001 roku wśród burzy protestów, zostawiając tylko dwie elewacje, a na jej miejscu powstał biurowiec Renaissance, wzorowany na starym domu, ale już bez charakterystycznej bramy.

Nr 21: kamienica Pawłowiczów. Powstała w 1908 roku, początkowo identyczna z nrem 19, nie została przebudowana.

Nr 23: kamienica. Mieszkała tu Ryszarda Hanin-Pasternak wł. Ryszarda Hahn (1919-1994) - jedna z najwybitniejszych aktorek, współzałożycielka Teatru I Armii WP, od 1949 roku związana z Warszawą i najpierw Teatrem Polskim a potem Teatrem Dramatycznym. Była stałą współpracowniczką Teatru Telewizji, wieloletnim wykładowcą PWST a w latach 1966-69 prodziekanem Wydziału Aktorskiego. Wystąpiła w kilkudziesięciu filmach, z których najważniejsze to "Gra" z serii "Najważniejszy dzień życia", "Seksmisja", "Wedle wyroków Twoich...", "Jeszcze tylko ten las" oraz seriale "Noce i dnie" i

"Polskie drogi".

Nr 24\26: kamienica Bonieckich-Barańskich. Nr 24 powstał w latach 1911-4 wg proj. Leona Wolskiego, nr 26 powstał w 1914 roku wg proj. J. Nagórskiego. Po zniszczeniach wojennych wyremontowana w 1946-8 i połączona w jedną. W tej nr 26 mieszkał Ryszard Gruszczyński (1916-2001) - ociemniały artysta-śpiewak (baryton), mający w swym dorobku liczne nagrania płytowe i udział w amerykańskim filmie "Pieśń w mroku".

Nr 25: pałacyk Zjednoczenia Cukrowników. Początkowo był to warsztat litograficzny Kaczyńskiego, przebudowany w 1915 roku wg proj. Tadeusza Zielińskiego. Później jego miejsce zajęło ZC. W 1945 roku pałac wyremontowano dla Klubu Inteligencji Pracującej Związku Walki Młodych. Od 1971 roku mieści się tu Instytut Matematyki PAN.

Nr 27: kamienica.

Nr 29: kamienica.

Nr 31: kamienica. Mieszkał w niej profesor Zbigniew Marian Ihnatowicz (1906-1995) - architekt, projektant takich warszawskich obiektów, jak Centralny Domy Towarowy (1948), Ośrodek Sportu "Warszawianka" (1959), Kombinat Gastronomiczny "Wenecja" (1959), Dworzec "Śródmieście" (1963).

Nr 33: kamienica.

Nr 33a: kamienica.

Nr 39: kamienica. Powstała w 1902 roku wg proj. Juliana Dzierżanowskiego. W 1994 roku kamienicę odnowiono i przystosowano do nowych wymogów wg proj. Jerzego Bogusławskiego, Piotra Jankowskiego i Marii Racięckiej.

Nr 40: kamienica.

Nr 41: Kamienica. Powstała w 1911 roku wg proj. Juliusza Heppena, zrealizowana przez Józefa Napoleona Czerwińskiego.

Nr 43: kamienica.

Nr 45\47: kamienica. Przed domem w 1914 roku doszło do jednego z pierwszych wypadków samochodowych: zginęła w nim autorka powieści dydaktycznych Władysława Nidawska. Dziś mieści się tu kawiarnia Słodki Słony.

Nr 46: kamienica. Mieszkał tu Eugeniusz Guz (ur. 1929) - dziennikarz, wieloletni korespondent w Berlinie, Berlinie Zachodnim i Bonn, autor kilkunastu książek, m.in. "Metamorfozy Niemca za Łabą", "Prasa zwana wolną" czy "Strzały na Placu św. Piotra".

Nr 46a: kamienica Juliana Glassa. Powstała w latach 1937-8 wg proj. Jerzego Gelbarda i Romana Sigalina dla właściciela słynnych składów żelaza w stolicy. Wykorzystali oni najnowocześniejszą wówczas technikę szkieletową, fasadę ożywiili trójbocznymi, przeszkolymi wykuszami i witrynami na najniższej kondygnacji. Za to ostatnia została specjalnie cofnięta, by wolne miejsce zagospodarować na tarasy, co w efekcie uczyniło ją jedną z bardziej luksusowych w Warszawie. Do wykończenia użyto granitów i marmurów, w holu zamontowano kryształowe lustro. Podczas okupacji hitlerowskiej nie została poważnie zniszczona, bowiem już we IX 1939 roku zasiedlili ją Niemcy. Był ostrzeliwana, o czym świadczą ślady na murach, spalono również najwyższe kondygnacje od strony frontu. Po wyzwoleniu stała się świetnym kąskiem dla wierchuszki nowej władzy. Jednym z jej powojennych lokatorów był Józef Fajkowski (ur. 1927) - działacz polityczny, ambasador Polski w Finlandii, historyk wsi, założyciel i dyrektor Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego, autor takich publikacji, jak "Krótki zarys historii ruchu ludowego", "Wieś w ogniu. Eksterminacja wsi polskiej w okresie okupacji hitlerowskiej", "Zbrodnie hitlerowskie na wsi polskiej 1939-1945", "Z dziejów konspiracyjnego harcerstwa polskiego 1944-1956. Nieznane karty". Jego sąsiadem został Władysław Wicha (3 VI 1904 - 13 XII 1984) - działacz ruchu robotniczego, rodowity warszawiak, słuchacz Szkoły Polityczno Wojskowej Komunistycznej Partii Polski a następnie Międzynarodowej Szkoły Leninowskiej. Przed wojną pełnił obowiązki sekretarza Komitetu Warszawskiego KPP, po wyzwoleniu został przewodniczącym delegatury warszawskiej Komisji Specjalnej do Walki z Nadużyciami. Jako członek PZPR szybko awansował, od funkcji Wicedyrektora Biura Kontroli przy Radzie Państwa, poprzez m.in. I sekretarza Komitetu Warszawskiego partii aż do Ministra Spraw Wewnętrznych (w latach

1954-64), posła na Sejm PRL i Członka Rady Państwa. Mieszkał tu również Franciszek Waniolka (2 IX 1912 - 16 IV 1971) - również działacz partyjny i państwowy, pochodzący jednak z Cieszyna. W latach 1951-1968, jako wyższy rangą członek PZPR, był m.in. zastępcą przewodniczącego Komisji Planowania, wiceministrem a następnie ministrem górnictwa węglowego, później zaś ministrem górnictwa i energetyki oraz ministrem przemysłu ciężkiego. W latach 1952-69 zasiadał w ławach poselskich, w 1962 roku został wiceprezesem Rady Ministrów. Z racji takich mieszkańców kamienica była pod szczególnym nadzorem i trudno było do niej wejść.

Nr 48: dom Kraszewskiego. Powstał w 1860 roku wg proj. Lanciego dla Leopolda Kronenberga. W latach 1861-3 mieszkał tu pisarz Józef Ignacy Kraszewski (był pracownikiem Kronenberga), a także Tytus Chałubiński, o czym informuje tablica pamiątkowa. Od 1956 mieścił się tu słynny klub studencki Hybrydy, gdzie dyskutowano o sztuce, pito, przychodziły tu ładne dziewczynki. W 1974 roku wykonano generalny remont pod kierunkiem J. Wilicica.

Nr 49: Metalexport. Budynek powstał w latach 1950-1 wg proj. Zbigniewa Karpińskiego i Tadeusza Zielińskiego jr. W 1956 roku biurowiec zmodernizowano i nadbudowano wg proj. Rudolfa Hemerlina. Ma pomarańczowe szyby wsadzone w latach 70, które wówczas budziły nie małą sensację. W 2006 roku budynek kupiła francuska firma Yareal Polska i biurowiec odnowiono wg proj. pracowni APA Markowski. Z zewnątrz zachowano okładzinę z wapienia pińczowskiego, wymieniono za to szyby, gdyż przepuszczały za mało światła. We wnętrzu za to przebito 4 szyby windowe, a w podziemiach urządzono parking na 50 samochodów.

Nr 50: kamienica. Stała na miejscu domku Felixa Nowickiego, dawnego subiekta sklepu platerów Frageta. Kamienica powstała dla rodziny Sawickich (koronkarze i białoskórnicy) na pocz. XX w. Budowę zlecono przedsiębiorcy Bronisławowi Pawłowskiemu. 13.11 - 29.11.1918 mieszkał tu Józef Piłsudski na 2. piętrze. Była to jakby kwatery polowa Marszałka, jeden z pokoi przeznaczony był dla gości, którzy czuwali całą dobę. W drugim pokoju mieszkał Kazimierz Sosnkowski, a w salonie odbywały się narady. To tu podjęta została decyzja o powierzeniu rządu Daszyńskiemu, a następnie Moraczewskiemu. W sieni białe rzeźby o motywach zabaw dziecięcych.

Tablica poświęcona Józefowi Piłsudskiemu. Odsłonięta została w 1998 roku, a wykonana przez Stanisława Lipskiego, poświęcona przez kapelana piłsudczyków Eustachego Rakoczy, który wypowiedział gorzki komentarz na temat przetrzymywania tyle lat gotowej już wcześniej tablicy.

Nr 51\53: kamienica. Powstała w roku 1923 wg proj. Mariana Lalewicza na planie litery U.

Nr 52: kamienica. Powstała w latach 1937-8 wg proj. Jerzego Gelbarda i Romana Sigalina.

Nr 53: kamienica.

Nr 56: kamienica. Powstała po 1882 roku wg proj. Jana Heuricha ojca.

Nr 57: kamienica Krakowiaków i Górali. Powstała w 1904 roku wg proj. Zygmunta Binduchowskiego z kariatydami w polskich strojach ludowych. W bramie nadal znajduje się drewniana kostka brukowa. Za czasów PRL budziła niesmak, ponieważ była „przeładowana ornamentyką secesyjną”

Nr 58: kamienica.

Nr 59: kamienica. W tym domu mieszkał Antoni Fertner (1874-1959) - przedwojenny aktor i kabareciarz. Miał również domek w Radości, której nazwa została podobno wymyślona przez niego samego, gdyż był on bardzo radosną osobą. Jeszcze w latach `70 XX w. w podwórzu stała niewielka kapliczka.

Nr 61: kamienica Wiktora Bychowskiego. Powstała w latach 1910-2 prawdopodobnie wg proj. Mariana Kontkiewicza, Dom został dobudowany do nieistniejącej już kamienicy z oficyną od ul. Wilczej. Ma 6 pięter, ogniotrwałe stropy a do 1944 roku na rogu istniała irracjonalna zupełnie kopuła w kształcie pąka, którą zapewne zażyczył sobie p. Bychowski. W latach 1919-39 działało tu Państwowe Gimnazjum Żeńskie im. Narcyzy Żmichowskiej, a także sklep z rękawiczkami S. Kryńskiego i hurtownia papieru Włodzimierza Lewego.

Nr 62: kamienica. Powstała w latach 1911-4 wg proj. Juliusza Nagórskiego. Oficyna pałacyku księcia Michała Korybuta Woronieckiego.

Nr 63: kamienica. Prawdopodobnie z początku XX w. W latach `30 mieszkali tu bracia Czesław Odrowąż-Pieniążek (1 I 1897 - 21 I 1958) i Janusz Odrowąż-Pieniążek (1890- 30 XII 1974). Ten pierwszy był podporucznikiem piechoty. Ten drugi zaś był znaną postacią międzywojennej stolicy. Wykształcony w Zurichu oraz w Monachium, znany był z licznych konfliktów, w które popadał ze zwolennikami Marszałka Józefa Piłsudskiego. Nazywany był "tropicielem sitwy legionowej". Podczas okupacji hitlerowskiej więziony na Pawiaku, w 1953 roku został aresztowany przez ówczesne władze komunistyczne. Swoje wspomnienia zawarł w książce "Więcej niż świadek". W 1933 roku, na potrzeby Sekcji Rodowej Komitetu Obchodu 250-lecia odsieczy Wiednia, zebrał i opracował materiały do publikacji "Rycerstwo polskie w wyprawie wiedeńskiej pod wodzą króla Jana III Sobieskiego w roku 1683".

Nr 65: kamienica. Przedwojenna. W ścianie podwórza niewielka kapliczka z figurką Matki Boskiej.

Nr 73: kamienica Hirscha. Przed II wojną działały tu liczne kabarety i teatrzyki: Muza, Banda, 8:30.

Budynki osiedla MDM. Powstały w latach 1950-2, uzupełniane do roku 1963 wg proj. Stanisława Jankowskiego, Jana Knothe, Józefa Sigalina i Zygmunta Stępińskiego.

Data nadania nazwy: rok 1770
